

Luko Paljetak PISMO TONKU

Dragi Tonko,

napisao sam ti dosta soneta, a ne znam ti napisati šonet. Šaljem ti zato ovo pismo. To je jedini način da od sebe otklonim pomisao da mi se jednog od sljedećih dana nećeš javiti telefonom, kao što si to činio, točno osjećajući pravi trenutak kada si mi potreban – ili ja tebi – baš kao što si mi potreban i sada i zauvijek. Ja tebi nisam telefonirao, osim ponekad u Institut. Nisi imao mobitel, kao što nisi imao ni sat. Imao si Vrijeme i Vrijeme te je vjerno slijedilo podvrgavajući se tvojim potrebama i tvome rapsodičnom ritmu u ovome kakofoničnom svijetu u koji si unosio svoj osjećaj za rad, svoju odmjerenost, dobrohotnost i svijest da je sve to što činiš zapravo poslanje, nužna služba u korist ciljeva koji su često znali biti uzvišeniji od svojih povoda.

Bio si rasipni isposnik, ljepoduh, kako je znao reći Saša Vereš. Bio si stilist i stilist koji na vrhu svoga nevidljivog stupa sluša zanosni napjev neke daleke Taide. Tvoj hod je bio hodočašće, a svi gradovi i mjesta koja si prohodio bili su zapravo jedan jedini idealni grad – otok gdje si obitavao prateći vjerno pravorijek sunčanog sata, jedinog koji ti je bio potreban.

Zašto te napustilo ovo okrutno Zemaljsko vrijeme i predalo te onom Nebeskom, ne znam i nikad neću doznati. Ono što pouzdano znam jest to da sebi nikad neću priznati da te...

Ne želim nastaviti tu rečenicu. Ti ne voliš patetiku ni prepuštanje osjećajima, barem ne onim teatralno vidljivim i namijenjenim publici, a njoj si bio neprestano izložen, ali ne i podložan. Štitio si svoj posvećeni prostor samoće u koji si propuštao rijetke.

Usudujem se pomišljati da sam i ja bio jedan od tih. Bio si mi brat i to si mi postao od samog početka. Znam da tome uzrok nisam bio samo ja ili moja poezija koju si toliko puta predočavao drugima, otkrivajući u njoj i ono što ni meni nije bilo poznato. Uzrok tome, znam, bio je Grad gdje sam se rodio i gdje smo se prvi put sreli i, valjda, prvi i jedini put jedan drugome govorili Vi. Dubrovnik me učinio tvojim bratom, on koji je, kako si napisao, “jamac našega univerzalizma i ljubomorne vlastitosti, povijesna metropola sredozemništva, izazov bačen u lice aktualnosti da se produži kontinuitet odmjerenosti i primjerenosti, sklada i ljepote”. To su bili i tvoji postulati, a Dubrovnik je bio središte onoga idealnog sveopćeg grada kojem si pripadao, baš kao što je Škôr u tvome Starom Gradu za mene i Anušku bio produžetak Bunićeve i Gundulićeve poljane.

Bio si dvije godine stariji od mene, ali ja sam te smatrao svojim mlađim bratom.

Ti si bio moj/naš Tonkoslav, vječni dječak u svijetu u kojem moramo sada stariti bez tebe, oskudijevati, srditi se na onoga okrutnog Hvatača u raži koji nam te uzeo. Ne mogu to oprostiti bozima. Shvaćam da im je bio potreban savršen *arbiter elegantiarum* poput tebe, ali to ne umanjuje moju ljutnju niti opravdava njihovu žurbu. Znam da će mi onaj najveći među njima to oprostiti i možda objasniti nekom tvojom skrivenom odisejevskom težnjom – konačno doći na Itaku.

Bio si trajni Klik životu, neprestani Uskličnik. Sada nam ostaju samo beskrajni, neodgovorivi nizovi upitnika. I sve ono što si nam razdao u knjigama s onim što si neštedimice bezbroj puta izgovorio u zrak s neusporedivim žarom, zanosom i, ako tako smijem reći, nekom oholom smjernošću, o čemu smo također znali razgovarati, dok “ruke raširene u pitanje privlače neželjeno voće” (*Primjeri*, 3, 1965).

Tog 11. kolovoza čuli smo se telefonom oko 9 sati ujutro. Ništa nije nagovještavalo mogućnost da će tvoja popodnevna mediteranska *siesta* postati vječni san. Dva dana prije toga pisao si mi na razglednici: “Bit će valjda zgrade sretno / da te u Paisu sretnem.” Hoće, Tonko, bit će, u onom beskrajnom svemirskom Paisu hoće. “Ista će nas blagost grijati, iz iste pravednosti (...) dok uskoro nestane razlika između onog što je izgovoreno i onog što smo prečuli.” (*Slijepo oko*, 1969.)

Ponestaje mi pravih riječi, Tonko, zato ću se opet poslužiti tvojim: “Osuda nam se vraća i možda sve ovo nikad ne nestane, makar je davno već gotovo. A mi, naravno, tu, jer znajući da je to sve tako” (*Primjeri*, 4, 1965.). Znam da je to sve tako, a ne vjerujem. Vjeruj nevjeri mojoj! Umom prihvaćam činjenice, a srce ih odbacuje i odbacivat će ih sve dok bude moglo otkucavati svoje vrijeme, dok ga ne pridruži vremenu tvoje vječnosti.

Dovidjenja, Tonko.

Tvoj Luko
U Gradu I. IX. 2020.